

**Monitoring izvještaj o oduzimanju nezakonito
stečene imovine u Bosni i Hercegovini**

Decembar, 2016

*Priprema ove publikacije je finansijski podržana od strane Ambasade Kraljevine Norveške.
Stavovi izneseni u Izveštaju predstavljaju stavove TI BiH i ne odražavaju nužno stavove
Ambasade.*

Uvod

Konvencija Ujedinjenih Nacija protiv korupcije¹ definiše zamrzavanje ili zaplijenu kao: “privremenu mjeru zabrane transfera, konverzije, raspolaganja ili kretanja imovine ili privremeno preuzimanje čuvanja ili kontrole imovine na osnovu naloga koji izda sud ili drugi nadležni organ²“ dok pojam konfiskacija se definiše kao „trajno lišavanje imovine na osnovu naloga suda ili drugog državnog organa, a što uključuje plaćanje kazne, gdje to odgovara“³. U pravnom sistemu Bosne i Hercegovine ovi pojmovi su obuhvaćeni principom da „niko ne može zadržati imovinsku korist pribavljenu krivičnim djelom“ te pravnim instrumentima privremenog i trajnog oduzimanja imovinske koristi pribavljenje krivičnim djelom.

Ovaj princip je utvrđen sa sva četiri krivična zakona u Bosni i Hercegovini u glavi XII Krivičnog zakona BiH⁴, Krivičnog zakona FBiH⁵ i Krivičnog zakona BD⁶ odnosno u glavi VII Krivičnog zakona RS⁷. Postupak oduzimanja imovinske koristi proistekle iz krivičnog djela je utvrđen zakonima o krivičnom postupku⁸ u glavi XXVIII Zakona o krivičnom postupku BiH i Zakona o krivičnom postupku BD, glavi XXIX Zakona o krivičnom postupku FBiH odnosno glavi XXVI Zakona o krivičnom postupku RS. I prije posljednje reforme krivičnog zakonodavstva ovaj princip je od 1959. godine bio dio krivičnog zakonodavstva.

Nakon ratifikacije, Bosna i Hercegovina je poduzela dodatne korake kako bi se unaprijedio pravni okvir u skladu sa standardima Konvencije u pogledu zamrzavanja, zapljene i konfiskacije imovine. U tom smislu izmjenjeni su i dopunjeni krivični zakoni te su doneseni posebni zakoni o oduzimanju stečene imovine, na nivou entiteta i to 2010.

¹ Usvojena je 31. oktobra 2003. godine na Generalnoj skupštini UN-a, Rezolucija broj 58/4 I Odluka o davanju suglasnosti za ratificiranje Konvencije Ujedinjenih naroda protiv korupcije (“Službeni glasnik BiH” broj 3/06)

² Član 2. stav (1) tačka (f)

³ Član 2. stav (1) tačka (g)

⁴ Krivični zakon Federacije BiH, Službeni glasnik Bosne i Hercegovine” br. 3/03, 32/03, 37/03, 54/04, 61/04, 30/05, 53/06, 55/06, 32/07, 8/10, 47/14, 22/15, 40/15

⁵ Krivični zakon Federacije BiH, Službene novine Federacije BiH, 36/03, 37/03, 21/04, 69/04, 18/05, 42/10, 42/11, 59/14, 76/14

⁶ Krivični zakon BD – prečišćena verzija, Službenom glasniku BD BiH br. 33/13

⁷ Krivični zakon RS, Službeni glasnik RS, br. 49/03, 108/04, 37/06, 70/06, 73/10, 1/12 i 67/13

⁸ Zakon o krivičnom postupku BiH, Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, br. 3/03, 32/03, 36/03, 26/04, 63/04, 13/05, 48/05, 46/06, 76/06, 29/07, 32/07, 53/07, 76/07, 15/08, 58/08, 12/09, 16/09, 93/09, 72/13), Zakon o krivičnom postupku, Službene novine Federacije BiH, br. 35/03, 37/03, 56/03, 78/04, 28/05, 55/06, 27/07, 53/07, 9/09, 12/10, 8/13 i 59/14, Zakon o krivičnom postupku, Službeni glasnik RS br. 53/12 i Zakon o krivičnom postupku, BD BiH - prečišćena verzija, Službeni glasnik Brčko distrikt BiH br. 33/13

godine Zakon o oduzimanju imovine stečene izvršenjem krivičnog djela u Republici Srpskoj⁹, 2014. godine Zakon o oduzimanju nezakonito stečene imovine krivičnim djelom u Federaciji BiH¹⁰ te nedavno usvojeni nacrt Zakona o oduzimanju nelegalno stečene imovine u Brčko distriktu. Ovi zakoni predstavljaju dodatne napore da se pitanja koja su vezana za zamrzavanje, zaplijenu i konfiskaciju imovine stečene krivičnim djelom uredi. Oni su u usaglašenosti sa odredbama krivičnog zakonodavstva odnosno u određenim oblastima uređuju praktično postupanje tokom postupka oduzimanja i postupanje sa oduzetom imovinom. Ovdje treba imati u vidu obim primjene novog zakona, jer se se ovi zakoni primjenjuju u postupcima za oduzimanje imovinske koristi pribavljene krivičnim djelima propisanim krivičnim zakonima za koja se može izreći kazna zatvora od tri godine ili teža kazna u FBiH odnosno gdje imovinska korist prelazi 50.000 KM u RS, tako da bi za sva ostala krivična djela primjenjuju odredbe krivičnog zakonodavstva. Sličan zakon još nije donesen na nivou BiH te to predstavlja dodatni izazov koji će Bosna i Hercegovina morati prevazići u cilju usklađivanja svog pravnog sistema sa obavezama iz Konvencije.

Budući da je ova oblast regulirana sa četiri različite grupe pravnih propisa ovaj pregled usklađenosti sa Konvencijom će u nastavku govoriti o usklađenosti pravnog sistema BiH kao generičkog pojma dok će se razlike koje postoje između različitih nivoa vlasti posebno naglašavati.

Ova analiza će u prvom dijelu analizirati pravni i institucionalni okvir Bosne i Hercegovine u odnosu na provođenje obaveza iz člana 31. Konvencije u odnosu na svaki stav Konvencije.

Dok će se u drugom dijelu analizirati statistički podaci o sudskim odlukama kojima je izrečeno oduzimanje imovinske koristi pribavljene krivičnim djelima u periodu 2013.-2015. godina., koje je za potrebe ove analize Transparency International BiH dostavilo Visoko sudsko i tužilačko vijeće BiH.

Ostali relevantni međunarodni dokumenti iz oblasti oduzimanja imovinske koristi stečene krivičnim djelima

Vijeće Evrope je pitanje oduzimanje nezakonito stečene imovine uredilo sa nekoliko dokumenata a posebno sa **Konvencijom o pranju, traganju, privremenom oduzimanju i oduzimanju prihoda stečenog krivičnim djelom** iz 1990. godine kojoj je Bosna i Hercegovina pristupila 2006. godine¹¹. Ova Konvencija je jedan od prvih dokumenata kojim je određen osnov za kriminalizaciju i standarde za trajno oduzimanje prihoda stečenog krivičnim djelom. Konvencija određuje pojam nezakonitog prihoda kao

⁹ Zakon o oduzimanju imovine stečene izvršenjem krivičnog djela Republike Srpske, Službeni glasnik Republike Srpske, 12/10

¹⁰ Zakon o oduzimanju nezakonito stečene imovine krivičnim djelom, Službene novine Federacije BiH, 71/14

¹¹ Službeni glasnik BiH – Međunarodi ugovori, broj 04/06

imovinsku korist pribavljenu krivičnim djelom, a koja se može sastojati od bilo koje vrste imovine. Sam pojam imovina može se sastojati bilo u stvarima (pokretna i nepokretna imovina) ili u pravima (može se raditi bilo o pravnim aktima ili o dokumentima kojima se dokazuje naslov ili pravo na takvu imovinu).

Preciziran je i pojam oduzimanja koji isti opisuje kao „kaznu ili mjeru određenu od strane suda nakon provođenja sudskog postupka za jedno ili više krivičnih postupaka“, u svakom slučaju to mora imati za posljedicu lišavanje imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom, kao i da takvo oduzimanje može biti izrečeno samo vezano uz utvrđivanje da je krivično djelo stvarno i učinjeno. Pristupanjem Konvenciji Bosna i Hercegovina se je obavezala da će “usvojiti potrebne zakonske i druge mjere na osnovu kojih će moći izvršiti oduzimanje sredstava i nezakonitog prihoda ili imovinske vrijednosti koja odgovara takvom nezakonitom prihodu“.

Krivično-pravna konvencija Vijeća Evrope protiv korupcije iz 1999. godine a kojoj je Bosna i Hercegovina pristupila 2006. godine¹² ima za cilj suzbijanje i zaštitu društva od korupcije, uključujući usvajanje zakonodavnih i preventivnih mjera. Pored niza obaveza koje ova Konvencija nameće državama članicama, članom 19. predviđeno je donošenje zakonodavnih i drugih mjera koje će omogućiti izvršavanje konfiskacije ili na drugi način oduzimanja sredstava i koristi stečene činjenjem krivičnih djela, ili imovine u vrijednosti koja odgovara toj stečenoj koristi.

Pored toga, propisana je obaveza usvajanja zakonskih i drugih potrebnih mjera kako bi se ovlastili sudovi ili drugi nadležni organi za izdavanje naredbe o ustupanju bankarske finansijske i trgovinske dokumentacije, ili za njeno oduzimanje u cilju prikupljanje dokaza i konfiskaciju stečene koristi.

Evropski Parlament i Vijeće Evropske Unije su tokom razvoja komunitarnog prava u pogledu oduzimanja nelegalno stečene imovine donijele niz značajnih dokumenata. Tu se ubrajaju dokumenti kao što je Zajednička akcija 98/699/PUP od 3. 12. 1998. o pranju novca, utvrđivanju, praćenju, zamrzavanju, pljenidbi i oduzimanju imovine ili imovinske koristi ostvarene krivičnim djelom, Okvirna odluka Vijeća 2001/500/PUP od 26. 06. 2001. o pranju novca, identifikaciji, praćenju, zamrzavanju, pljenidbi i oduzimanju imovine i imovinske koristi ostvarene krivičnim djelima¹³, Okvirna odluka Vijeća 2003/577/PUP od 22. 07. 2003. o izvršenju naloga za zamrzavanje imovine ili dokaza u Europskoj uniji¹⁴, Okvirna odluka Vijeća 2005/212/PUP od 24. 02. 2005. o oduzimanju imovinske koristi, sredstava i imovine pribavljene krivičnim djelima¹⁵, Okvirna odluka Vijeća 2006/783/PUP od 6. 10. 2006. o primjeni načela međusobnog priznavanja naloga za oduzimanje¹⁶ i druge.

¹² Službeni glasnik BiH – Međunarodi ugovori, broj 02/01

¹³ Službeni list Europske unije. L 182, 5.7.2001., str. 1.

¹⁴ Službeni list Europske unije. L 196, 2.8.2003., str. 45.

¹⁵ Službeni list Europske unije. L 68, 15.3.2005., str. 49.

¹⁶ Službeni list Europske unije. L 328, 24.11.2006., str. 59.

Ipak tek usvajanjem **Direktive o zamrzavanju i oduzimanju predmeta i imovinske koristi ostvarene krivičnim djelima u Evropskoj uniji**¹⁷ iz aprila 2014. godine kreirane su pravne pretpostavke za harmoniziranje pravnih režima u zemljama članicama u pogledu oduzimanja nezakonito stečene imovine. Imovinska korist po ovoj direktivi se odnosi na direktnu imovinsku korist stečenu izvršenjem krivičnog djela ali uključuje i sve druge koristi uključujući i naknadno reinvestiranje ili transformaciju direktne imovinske koristi. Postupak za oduzimanje koristi može uključivati i bilo kakvu imovinu, uključujući onu koja je preoblikovana i pretvorena, u cijelosti ili djelomično, u drugu imovinu, i onu koja je pomiješana s imovinom stečenom iz zakonitih izvora, do procijenjene vrijednosti pomiješane imovinske koristi, te također može uključivati prihod ili druge koristi proizašle iz imovinske koristi ostvarene krivičnim djelima ili iz imovine u koju ili pomoću koje su te imovinske koristi transformisane, pretvorene ili s kojom su pomiješane.

¹⁷ Službeni list Europske unije. L 127/39, 29.4.2014, str. 39.

Pravni i institucionalni okvir u Bosni i Hercegovini za oduzimanje protupravne imovinske koristi u odnosu na obaveze Konvencije Ujedinjenih Nacija protiv korupcije

Oduzimanje imovine stečene krivičnim djelima korupcije i imovine, opreme ili drugih sredstava koja se koriste ili su namjenjena za korištenje u krivičnim djelima (član 31. Stav 1. tačka a) i b).

Krivični zakonodavstvom utvrđeno je osnov i način oduzimanja imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom, način zaštite oštećenika, te opšti princip da „niko ne može zadržati imovinsku korist pribavljenu krivičnim djelom“ i da se korist može oduzeti sudskom odlukom kojom je utvrđeno da je to krivično djelo učinjeno.

Zakonima o krivičnom postupku utvrđeno je da tužilac ima pravo i dužan je da utvrđuje činjenice potrebne za odlučivanje o oduzimanju imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom. Ovim članovima propisano je da se imovinska korist pribavljena krivičnim djelom utvrđuje u krivičnom postupku po službenoj dužnosti¹⁸, te naglašena obaveza tužioca da prikuplja i izviđa okolnosti koje su od važnosti za utvrđivanje imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom¹⁹. Tužilac u ovom postupku ima pravo i obavezu da utvrđuje onu imovinsku korist koja nije obuhvaćen imovinskopravnim zahtjevom ako je takav zahtjev podnesen od strane oštećenika²⁰.

Tužilac je stoga dužan prikupljati dokaze i izviđati okolnosti koje su važne za utvrđivanje pribavljene imovinske koristi. Sud također ima mogućnost da vrijednost imovinske koristi procijenjivati na temelju vlastite procjene, ako bi procjena na drugačiji način dovela do nesrazmjernih poteškoća ili bi došlo do značajnijeg odugovlačenja postupka. Odredbe krivičnog zakonodavstva upućuju na aktivnu obavezu suda da u svakom slučaju, osim ako je čigledno da krivičnog djela nije pribavljena imovinska korist, utvrdi imovinsku korist, te da izrekne mjeru oduzimanja.

Zakon o oduzimanju imovine stečene izvršenjem krivičnog djela u Republici Srpskoj i Zakon o oduzimanju nezakonito stečene imovine krivičnim djelom u Federaciji BiH potvrđuju princip zabrane zadržavanja imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom. Iako su ovi zakoni u postupovnom dijelu *lex specialis* jer dodatno uređuju djelovanje nadležnih institucija oni potvrđuju da se na oduzimanje primarno primjenjuju odredbe entitetskih krivičnih zakona i zakona o krivičnom postupku. Ipak u odnosu na krivičnog zakonodavstvo ovi zakoni uvode kvalificirajući element u odnosu na postupke za

¹⁸ Član 392 (1) KZ BiH,

¹⁹ Član 392 (2) KZ BiH

²⁰ Član 392 (3) KZ BiH

oduzimanje imovinske koristi pribavljene krivičnim djelima propisanim krivičnim zakonima koji se vode prema ovim zakonima. Prema Zakonu o oduzimanju imovine stečene izvršenjem krivičnog djela u Republici Srpskoj ovaj kvalificirajući element se odnosi na visinu imovinske koristi te će se odredbe ovog zakona odnositi samo na krivična djela koja se odnose na imovinsku korist veću od 50.000 KM.

Sa druge strane Zakon o oduzimanju nezakonito stečene imovine krivičnim djelom u Federaciji BiH kvalificirajući element je određen zapriječenom kaznom te se ima primjenjivati postupke za oduzimanje imovinske koristi pribavljene krivičnim djelima propisanim KZFBiH za koja se može izreći kazna zatvora od tri godine ili teža kazna. Pored toga ovim zakonima su uređena druga pitanja koja se odnose na oduzimanje imovinske koristi stečene krivičnim djelima kao što su uvjeti i postupak oduzimanja imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom, upravljanje privremenom i trajno oduzetom imovinom te u FBiH i osnivanje nadležnog organa za upravljanje oduzetom imovinom. Kao što je već naglašeno za sva ostala krivična djela koja ne ispunjavaju ove kriterije iz zakona u RS i zakona u FBiH primjenjuju odredbe krivičnog zakonodavstva.

2. Svaka država ugovornica će preduzeti mjere koje mogu biti potrebne kako bi se omogućila identifikacija, traganje, zamrzavanje ili zaplijena bilo čega što je pomenuto u tački 1. ovog člana u cilju konačne konfiskacije.

U općim pravilima o oduzimanju predmeta zakona o krivičnim postupcima u BiH utvrđene su principi identifikacija, traganje za, zamrzavanje ili zaplijena imovine koja je obuhvaćena odredbama Konvencije. Iako ovi zakoni ne koriste identičnu terminologiju jasno je da se npr. naredbe banci ili operateru telekomunikacija (kao i druge mjere i radnje uključujući i posebne istražne radnje) imaju smatrati mjerama identifikacije ili traganja, mjera oduzimanje imovine i privremena mjera oduzimanje imovine mjerom zamrzavanja i zapljene. Prema ovom institutu predmeti koji se po KZ BiH imaju oduzeti ili koji mogu poslužiti kao dokaz u krivičnom postupku privremeno će se oduzeti i na osnovu sudske odluke će se obezbijediti njihovo čuvanje. Naredbu za oduzimanje predmeta izdaje Sud, na prijedlog Tužitelja ili na prijedlog ovlaštene službene osobe koja je dobila odobrenje od Tužitelja. Predmeti se mogu se privremeno oduzeti i bez naredbe Suda ukoliko postoji opasnost od odlaganja. Pored toga Sud može u bilo koje vrijeme u toku postupka donijeti na prijedlog Tužitelja privremenu mjeru oduzimanja imovine koja se ima oduzeti po KZ BiH, mjeru zaplijene ili drugu neophodnu privremenu mjeru kako bi se spriječilo korištenje, otuđenje ili raspolaganje tom imovinom.

Zakoni o krivičnim postupcima u Bosni i Hercegovini ne definiraju pojedine faze postupka oduzimanja imovinske koristi, ne propisuje pojedine mjere osiguranja, ne definiraju finansijsku istragu, postupak izvršenja, niti razrađuju druga pitanja vezana za postupak identifikiranja takve imovine, njenog obezbjeđenja i oduzimanja. Ovi zakoni također ne utvrđuju dužnost tužioca za potpuno pribavljanje dokaza o nesrazmjernosti u prihodima i vrijednosti imovine kojom osumnjičeni, optuženi ili povezana osoba raspolažu.

Iz tog razloga su posebno značajne odredbe Zakona o oduzimanju imovine stečene izvršenjem krivičnog djela u Republici Srpskoj i Zakona o oduzimanju nezakonito stečene imovine krivičnim djelom u Federaciji BiH jer upravo ovi zakoni naglašavaju aktivno djelovanje tužioca u fazi istrage. To se posebno odnosi na fazu finansijske istrage koja se poduzima onda kada je to potrebno za sveobuhvatno utvrđivanje stvarnog porijekla, vrijednosti i strukture imovinske koristi za koju postoje osnovi sumnje da je pribavljena krivičnim djelom. To je posebno značajno jer ako imovina osumnjičenog nije blagovremeno utvrđena i obezbjeđena izvršenje ove mjere će biti neizvjesn. Stoga je veoma značajno da je donošenjem ovih zakona finansijska istraga postala je formalna zakonska faza u postupcima utvrđivanja I oduzimanja nezakonito stečene imovine a tužiocima kao ključni nosioci aktivnosti bi trebali inicirati vođenje finansijskih istraga.

Ovo je posebno značajno jer, iako je propisano sud po službenoj dužnosti donosi odluku o oduzimanju imovine, ukoliko tužilac ne prikupi dovoljno dokaza sud će se teško odlučiti na takvu odluku.

Cilj finansijske istrage je prikupljanje svih dokaza koji ukazuju na obim, iznos, vrstu, stvarnu vrijednost i druge okolnosti u vezi sa zakonitim prihodima osumnjičenog ili optuženog, odnosno povezane osobe, njihovim troškovima života i stvarnim mogućnostima zakonitog sticanja imovine za koju postoje osnovi sumnje da je pribavljena krivičnim djelom. Na saradnju sa tužiocem obavezane su sve institucije, organi i javne službe će, u okviru svojih nadležnosti, postupati u skladu sa nalogom tužioca koji je donio naredbu o provođenju finansijske istrage na osnovu ovog zakona. Na prijedlog tužioca sud može narediti državnim organima, bankama, finansijskim institucijama i drugim pravnim i fizičkim licima dostavljanje podataka i informacija neophodnih za donošenje odluka po ovom zakonu. O posebnoj obavezi banaka će biti riječi kada se bude obrađivao stav 7 člana 31.

Kod finansijskih istraga, tužilac ima pravo da ostvaruje saradnju sa ostalim agencijama koje mu pružaju asistenciju u prikupljanju dokaza, odnosno da u svakom momentu tužilac koordinira rad između agencija za provedbu zakona, koje shodno ZKP FBiH (2014, čl. 21. tač. g) imaju status ovlaštene službene osobe, a to su: državna agencija za istrage i zaštitu; ministarstva unutrašnjih poslova; finansijska policija; poreske uprave. Pored ovih agencija, obavezu postupanja po nalogu tužioca imaju i svi organi vlasti i institucije kao što su komisije za vrijednosne papire FBiH, agencije za bankarstvo, sudovi (zemljišno-knjižni ured), pravobranilaštva, općine (katastar) i drugi. Zakon u RS predviđa uspostavljanje posebne organizacione jedinice u čijoj nadležnosti je otkrivanje imovine stečene izvršenjem krivičnog djela i vrši druge poslove u skladu sa ovim zakonom.

Dužnost je svih organa i lica koja učestvuju u finansijskoj istrazi da postupaju sa naročitom hitnošću. Ova obaveza je od posebnog značaja u postupku privremenog oduzimanja imovine jer omogućava ostvaranje cilja ove mjere.

Ovi zakoni razrađuju dva postupka kod oduzimanja nezakonito stečene imovine i to postupak trajnog oduzimanja i postupak privremenog oduzimanja imovine. Imovinsku korist pribavljenju krivičnim djelom utvrđuje sud svojom odlukom. Prema Zakonu u FBiH sud o ovom pitanju u pravilu odlučuje presudom kojom je optuženi oglašen krivim. Prema oba zakona tužilac podnosi prijedlog za oduzimanje imovine s tim da u FBiH se ovaj prijedlog podnosi prilikom podizanja optužnice a u RS nakon potvrđivanja optužnice a najkasnije u roku od godinu dana po pravosnažnom okončanju krivičnog postupka.

Novina u pravno sistemu BiH predstavlja poseban postupak za oduzimanje imovinske koristi koji se može pokrenuti samo u FBiH a koji se pokreće kada postoji osnovana sumnja da je učinjenjem krivičnog djela pribavljena imovinska korist, a nisu ispunjeni uvjeti za vođenje krivičnog postupka. Ovo se odnosi na situacije u slučaju smrti osumnjičenog ili optuženog ili bjekstva osumnjičenog ili optuženog, a prijeti opasnost od nastupanja zastare krivičnog gonjenja. Ovaj postupak se pokreće zahtjevom tužitelja sudu koji bi bio nadležan za suđenje u krivičnom postupku za krivično djelo iz kojeg je pribavljena imovinska korist a sadrži obrazloženje postojanja procesnih prepreka koje su takve prirode da se ne može voditi redovni postupak za oduzimanje imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom. Sud u ovom postupku donosi rješenje. Nakon pravomoćnosti ovog rješenja provesti će se poseban postupak za oduzimanje imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom. Na glavnom ročištu posebnog postupka sud će izvoditi dokaze i prema potrebi ispitati povezanu osobu kako bi utvrdio da li je imovinska korist pribavljena krivičnim djelom i šta čini imovinsku korist te po okončanju donosi presudu kojom utvrđuje da je imovinska korist pribavljena protivpravnim djelom koje sadrži zakonske elemente krivičnog djela.

Ovi zakoni također razrađuju postupak donošenja odluke kod privremenog oduzimanja imovine. Terminološki ovi zakoni prave razliku kod privremenog oduzimanja imovine koja ima karakter zamrzavanja i zapljene prema Konvenciji. Zakon u RS govori o privremenom oduzimanju (članovi 21-27.) dok zakon u FBiH govori o mjerama osiguranja oduzimanja imovinske koristi (članovi 16-22.). I u jednom i u drugom zakonu ovaj postupak se pokreće kada postoji opasnost da bi kasnije oduzimanje imovinske koristi bilo dovedeno u pitanje ako privremena mjera ne bi bila donesena.

U svom prijedlogu za privremeno oduzimanje imovine/osiguranja oduzimanja imovinske koristi tužioc je dužan da obrazloži razloge koji opravdavaju donošenje odluke po ovom prijedlogu te predložiti načine osiguranja. Zakon u FBiH utvrđuje otvorenu listu mogućih mjera kao što su mjere zabrane otuđenja i opterećenja nekretnine ili stvarnih prava upisanih na nekretnini, uz zabilježbu zabrane u zemljišnim knjigama, oduzimanjem nekretnine i njenim povjeravanjem na čuvanje i upravljanje Agenciji do zabrane dužniku osumnjičene, optužene ili povezane osobe da im preda stvari, prenese pravo ili obavi drugu novčanu transakciju. Zakon u RS ne nabraja posebno mjere međutim ova činjenica na sprečava tužioca da predloži neku od ovih ili bilo koju drugu mjeru. Rokovi za

privremeno oduzimanje imovine su kratki i sud ih određuje svojim rješenjem u roku sedam radnih dana od dana podnošenja prema zakonu u FBiH odnosno u roku odnosno prema Zakonu u RS sud ima obavezu da zakaže ročište na kojem će odlučivati o prijedlogu tužioca u roku od 5 dana od dana podnošenja prijedloga. Oba zakona predviđaju žalbu na rješenje suda ali ova žalba ne odlaže izvršenje ove mjere. Rješenje se u oba slučaja dostavlja agenciji za upravljanje imovinom čije osnivanje je utvrđeno ovim zakonima. Zakon u RS predviđa i alternativni način provođenja zapljene odnosno zamrzavanja imovine. Naime, članom 21. Zakona utvrđeno je da ako postoji opasnost da će vlasnik raspolagati imovinom stečenom izvršenjem krivičnog djela prije nego što krivični sud odluči o zahtjevu tužioca, tužilac može podnijeti zahtjev za određivanje privremene mjere u skladu sa Zakonom o parničnom postupku. Na ovaj način omogućena je kombinacija krivičnog i građanskog pristupa kod zamrzavanja i zapljene imovine dok je na tužiocu da procijeni koji od ova dva postupka će biti efikasniji da se postigne cilj.

Ovi zakoni također predviđaju da se postupak izvršenja nad oduzetom imovinom vrši u skladu sa pravilima zakona o izvršnom postupku s tim da je zakon u FBiH specificirao da se izvršenje provodi na prijedlog Federalnog pravobranilaštva Federacije Bosne i Hercegovine.

Zakoni Bosne i Hercegovine o izvršenju krivičnih sankcija, pritvora i drugih mjera općenito uređuju pitanje postupanja sa oduzetom imovinom. Prema zakonu na nivou BiH oduzeta imovinska korist izražena u novcu, vrijednosnim papirima i sl. unosi se u Budžet institucija BiH i koristi u skladu sa Zakonom o izvršenju Budžeta, a pokretna i/ili nepokretna imovina prodat će se u skladu s važećim propisima, a ostvarena sredstva unijeti u Budžet ili će se ta imovina dati na korištenje organizacijama iz oblasti socijalne politike, obrazovanja, državnim organima i sl. Entitetski zakoni o oduzimanju imovine stečene izvršenjem krivičnog djela također uređuju da oduzeta imovina postaje dio budžeta RS odnosno budžeta FBiH. Ipak ovi zakoni dodatno razrađuju pitanje upravljanja i prodaje oduzetih imovinskih sredstava.

3. Svaka strana će, u skladu sa svojim unutrašnjim zakonodavstvom, usvojiti zakonske i druge mjere koje mogu biti potrebne kako bi regulisala upravljanje nadležnih organa zamrznutom, zaplijenjenom ili konfiskovanom imovinom obuhvaćenom tačkom 1. i 2. ovog člana.

Pitanje upravljanje nadležnih organa zamrznutom, zaplenjenom ili konfiskovanom imovinom obuhvaćenom tačkom 1. i 2. člana 31. Konvencije nije obuhvaćeno krivičnim zakonodavstvom. Ovo pitanje je na nivou entiteta uređeno Zakonom o oduzimanju imovine stečene izvršenjem krivičnog djela u Republici Srpskoj i Zakonom o oduzimanju nezakonito stečene imovine krivičnim djelom u Federaciji BiH koji su definirali pravne pretpostavke za provođenje ove obaveze iz Konvencije. Međutim, za postupke koji se provode u skladu sa krivičnim zakonodavstvom BiH ne postoji tijelo koje bi moglo da upravljaju privremeno ili trajno oduzetom imovinom.

Jedan od ciljeva oba zakona o oduzimanju nelegalno stečene imovine jeste upravljanje nadležnih organa zamrznutom, zaplenjenom ili konfiskovanim imovinom obuhvaćenom tačkom 1. i 2. člana 31. Konvencije. Zakon o RS predvidio je osnivanje Agencije za upravljanje oduzetom imovinom kao upravne organizacije u sastavu Ministarstva pravde RS. Njeno osnivanje potvrđeno je Zakonom o republičkoj upravi u članu 47a. Prema oba zakona Agencija za upravljanje oduzetom imovinom upravlja oduzetom imovinom stečenom izvršenjem krivičnog djela, predmetima krivičnog djela iz člana 62. Krivičnog zakona Republike Srpske, imovinskom koristi pribavljenom krivičnim djelom iz čl. 94, 95. i 96. i imovinom datom na ime jemstva u krivičnom postupku; vrši stručnu procjenu oduzete imovine stečene izvršenjem krivičnog djela; skladišti, čuva i prodaje oduzetu imovinu stečenu izvršenjem krivičnog djela i raspolaže tako dobijenim sredstvima; vodi evidencije o imovini kojom upravlja i o sudskim postupcima u kojima je odlučivano o takvoj imovini; učestvuje u pružanju pravne pomoći; učestvuje u obuci državnih službenika u vezi sa oduzimanjem imovine stečene izvršenjem krivičnog djela, kao i naprijed navedene poslove u vezi sa imovinom stečenom izvršenjem prekršaja i druge poslove u skladu sa Zakonom o oduzimanju imovine stečene izvršenjem krivičnog djela i drugim zakonima. Izvještaji ove Agencije nisu dostupni javnosti te je praktično nemoguće ocjeniti uticaj koji ova Agencija ima u pogledu upravljanja oduzetom imovinom.

Slično je predviđeno i Zakonom o oduzimanju nezakonito stečene imovine krivičnim djelom u Federaciji BiH kojim je osnovano posebno upravno tijelo u vidu Federalne agencije za upravljanje oduzetom imovinom, sa statusom samostalne upravne organizacije koja za svoj rad odgovara Vladi i Parlamentu Federacije BiH. Nadležnosti Federalne agencije se odnose na upravljanje privremeno oduzetom i oduzetom imovinom po odredbama ovog i drugih zakona, provođenje analiza u području oduzimanja imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom, stručnu edukaciju iz područja finansijskih istraga i oduzimanja imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom kao i obavljanje i drugih poslova propisanih ovim zakonom. U septembru 2016. godine Federalna agencija provodi aktivnosti ali još uvijek nije poznat uticaj koji ima u pogledu upravljanja oduzetom imovinom. Bitna odredba zakona u FBiH je obaveza Agencije u pogledu sačinjavanja prijedloga Strategije za oduzimanje imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom u Federaciji Bosne i Hercegovine i Akcionog plana za njeno izvršenje. Međutim, ovi dokumenti još uvijek nisu usvojeni.

U Brčko distriktu u julu 2016. godine usvojen je Zakon o oduzimanju nelegalno stečene imovine²¹ koji predviđa da je Ured za upravljanje javnom imovinom Distrikta organ nadležan za čuvanje i upravljanje trajno oduzetom imovinom. Ovaj Ured je institucija Brčko distrikta osnovana Zakonom o javnoj imovini u Brčko distriktu Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik Brčko distrikta BiH“, broj: 28/06 i 19/07“). Ovom Uredu povjereno je skladištenje, čuvanje, prodaja, najam trajno oduzete imovine, a ukoliko za to

²¹ Službeni glasnik Brčko Distrikta, broj 29/16

postoji opravdana potreba, ovu imovinu Ured može povjeriti na čuvanje drugoj instituciji, o čemu se uz saglasnost gradonačelnika zaključuje poseban ugovor kao i druge funkcije koje su u vezi sa ovim poslovima. Kao i Federalna Agencija, Ured ima obavezu da sačini prijedlog Strategije za oduzimanje imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom u BD i Akcionog plana za njeno izvršenje, međutim budući da je zakon usvojen neposredno prije pisanja ovog izvještaja isti još uvijek nije usvojen.

Ključna funkcija ovih tijela je upravljanje sa privremenom i trajno oduzetom imovinom te pružaju podršku sudovima koji su donijeli odluke (rješenja i presude) u okviru postupka za oduzimanje imovinske koristi. Ovo je od posebnog značaja kada je u pitanju postupanja sa različitim oblicima imovine koji mogu biti predmet postupka, i za čije upravljanje su potrebni posebni kapaciteti, resursi, znanja i procedure za očuvanje vrijednosti takve imovine.

Ova tijela imaju mogućnost prodaje privremeno i trajno oduzetom imovinom kroz javno nadmetanje. Prema zakonu u FBiH, privremeno oduzete pokretne stvari se se mogu bez prethodne objave javnog nadmetanja, ako je njihovo čuvanje opasno, ako prijeti neposredna opasnost od njihovog propadanja ili znatnog gubitka vrijednosti ili čije vlasništvo se ne može pouzdano utvrditi. Prema zakonu u RS, samo lako kvarljiva roba i životinje se mogu prodati bez javnog nadmetanja. Imovina prema uslovima ovih zakona može biti i uništena

4. Ukoliko su sredstva stečena od kriminala transformisana ili konvertovana u drugu imovinu, dijelom ili u cijelosti, ta imovina podliježe mjerama pomenutim u ovom članu umjesto tih sredstava.

5. Ukoliko su sredstva stečena od kriminala izmiješana sa imovinom stečenom iz zakonitih izvora, ta imovina, bez štete po bilo koje ovlaštenje koje se odnosi na zamrzavanje ili zaplijenu, podliježe konfiskaciji do procijenjene vrijednosti izmješanih sredstava stečenih od kriminala.

Princip koji je utvrđen u članu 31.4. u pogledu transformisane ili konvertovane odnosno izmješane nezakonito stečene imovine je princip krivičnog zakonodavstva BiH. Jedino Krivični zakon RS ne definiše ovo pitanje na poseban način u skladu sa standardima Konvencije. Prema krivičnim zakonima, osim u slučaju RS, propisano je da kada je imovinska korist pribavljena krivičnim djelom sjedinjena s imovinom stečenom na zakoniti način, takva imovina će biti predmet oduzimanja ali u mjeri koja ne premašuje procijenjenu vrijednost imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom. Ovo pitanje je za područje RS regulirano Zakonom o oduzimanju imovine stečene izvršenjem krivičnog djela u Republici Srpskoj koji je u članu 3. kod definiranja pojma imovine proširio pojam imovine i na dobro u koje imovina pretvorena ili sa kojim je pomješana.

Međutim, ono što jeste propisano sa sva četiri zakona jeste situacija kada od učinitelja nije moguće oduzeti imovinska korist koja je pribavljena krivičnim djelom. U toj situaciji

utvrđeno je da će se učinitelj obavezati na isplatu novčanog iznosa srazmjernog pribavljenoj imovinskoj koristi.

Iz ovog pregleda pravnih propisa se može zaključiti da se ako je imovinska korist od kaznenog djela promijenjena u neki drugi oblik ili sjedinjena s imovinom stečenom na zakonit način, takva imovina može biti predmetom oduzimanja do procijenjene vrijednosti imovinske koristi. U tom slučaju, takva imovina može biti predmetom oduzimanja u dijelu koji odgovara utvrđenoj koristi. Ipak pretpostavlja se da će sud koristiti ovaj instrument samo kada se ta „sjedinjena imovina“ može podijeliti tako da se dobije njen dio koji odgovara procijenjenoj vrijednosti. Kada to nije moguće sud će naložiti oduzimanja protuvrijednosti te koristi kroz nametanje plaćanje novčane sume srazmjernog pribavljenoj imovinskoj koristi.

6. Prihod ili neke druge koristi koje proisteknu iz sredstava stečenih od kriminala, od imovine u koju su sredstva stečena od kriminala transformisana ili konvertovana ili od imovine s kojom su sredstva stečena od kriminala izmiješana također podliježu mjerama spomenutim u ovom članu na isti način i u istoj mjeri kao i sredstva stečena od kriminala.

Princip koji je utvrđen u članu 31.6. u pogledu prihoda od nezakonito stečene imovine je princip krivičnog zakonodavstva BiH. Jedino Krivični zakon RS ne definiše ovo pitanje na poseban način u skladu sa standardima Konvencije. Prema krivičnim zakonima, osim u RS, prihod ili drugi plodovi imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom, ili imovine u koju je imovinska korist pribavljena krivičnim djelom pretvorena ili imovine s kojom je imovinska korist pribavljena krivičnim djelom sjedinjena, mogu biti predmet mjera oduzimanja na isti način i u istoj mjeri kao i imovinska korist pribavljena krivičnim djelom. Ovo pitanje je za područje RS regulirano Zakonom o oduzimanju imovine stečene izvršenjem krivičnog djela u Republici Srpskoj koji je u članu 3. kod definiranja pojma imovine proširio pojam imovine i na prihod ili drugu korist koja je ostvarena neposredno ili posredno iz krivičnog djela.

7. Za svrhe ovog člana i člana 55. ove Konvencije, svaka država ugovornica će ovlastiti svoje sudove ili druge nadležne organe da nalože da se bankarski, finansijski i komercijalni podaci stave na raspolaganje ili zaplijene. Država ugovornica neće odbiti da postupi prema odredbama ove tačke pozivajući se na bankarsku tajnu.

Krivično zakonodavstvo BiH prepoznaje mogućnost da sudovi nalože dostavljanje bankarskih, finansijskih i komercijalnih podataka za potrebe istrage. Aktivno ovlašten organ za podnošnje prijedloga za donošenje ove naredbe je tužioc koji može da podnese svoj prijedlog ako postoje osnovi sumnje da je neko lice učinilo krivično djelo koje je povezano sa dobijanjem imovinske koristi. U takvom slučaju sud može narediti da banka ili drugo pravno lice koje vrši finansijsko poslovanje dostavi podatke o bankovnim

depozitima i drugim finansijskim transakcijama i poslovima tog lica podacima koji se odnose na to lice, kao i lica za koja se osnovano vjeruje da su uključena u finansijske transakcije ili poslove osumnjičenog, ako bi takvi podaci mogli biti dokaz u krivičnom postupku.

Entitetski zakoni o oduzimanju imovine stečene izvršenjem krivičnog djela također potvrđuju ovu mogućnost²². Za neizvršavanje ove naredbe prema federalnom propisu u postavljenom roku ili nepotpuno izvršavanje naredbe sud može svojim rješenjem kazniti pravno lice novčanom kaznom u iznosu do 200.000,00 KM, a fizičko lice i odgovorno lice u pravnom licu ili državnom organu novčanom kaznom u iznosu od 2.000,00 KM do 50.000,00 KM. Ako fizičko lice i odgovorno lice u pravnom licu kojem je izrečena ova kazna i nakon toga ne postupi po naredbi suda, može biti kažnjeno kaznom zatvora do izvršenja naredbe, a najduže tri mjeseca.

U hitnim slučajevima mjere može odrediti i tužilac na osnovu naredbe. U takvom slučaju preduzetim mjerama, tužilac odmah obavještava sudiju za prethodni postupak koji može u roku od 72 časa izdati naredbu. Tužilac će dobijene podatke zapečatiti dok ne bude izdata sudska naredba. U slučaju da sudija za prethodni postupak ne izda naredbu, tužilac će podatke vratiti bez prethodnog otvaranja.

Krivičnim zakonodavstvom je također utvrđena mogućnost zamrzavanja i zapljene finansijskih sredstava kod banaka i drugih finansijskih institucija. Zakonima o krivičnom postupku utvrđeno je da sud može rješenjem narediti pravnoj ili fizičkoj osobi da privremeno obustavi izvršenje finansijske transakcije za koju postoji sumnja da predstavlja krivično djelo, ili da je namijenjena učinjenju krivičnog djela, da služi prikrivanju krivičnog djela ili prikrivanju dobiti ostvarene krivičnim djelom odnosno može odrediti da se finansijska sredstva i gotovinski iznosi novca domaće i strane valute privremeno oduzmu, pohrane na poseban račun i čuvaju do okončanja postupka, odnosno dok se ne steknu uvjeti za njihovo vraćanje.

8. Države ugovornice mogu razmotriti mogućnost da zahtijevaju da počinitelj krivičnog dela pokaže zakonito porijeklo navodnih sredstava stečenih od kriminala ili druge imovine koja podliježe konfiskaciji u mjeri u kojoj je takav zahtijev u skladu sa osnovnim načelima njihovog unutrašnjeg zakonodavstva i s prirodom sudskih i drugih postupaka.

Institut proširenog oduzimanja imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom u bosanskohercegovačko zakonodavstvo je prvi put uveden reformom krivičnog zakonodavstva 2003. godine, te je detaljnije uređen izmjenama i dopunama krivičnog zakonodavstva Bosne i Hercegovine 2010. godine. Ovaj institut nije utvrđen Krivičnim zakonom RS već je uređen Zakonom o oduzimanju imovine stečene izvršenjem krivičnog

²² Član 13. stav (1) zakona u FBiH odnosno član 20. zakona u RS

djela u Republici Srpskoj. Iako ovo predstavlja odsutapanje od osnovnog principa krivičnog zakona prema kojem je teret dokazivanja na tužiocu Bosna i Hercegovina je odlučila da ovaj princip iz člana 31. stav (8) uvede u svoj pravni sistem prema kojem će počinitelj krivičnog djela biti dužan pokaže zakonito poreklo navodnih sredstava stečenih od kriminala ili druge imovine koja podleže konfiskaciji. Prema ovom pravilu Sud ovom odlukom može oduzeti i onu imovinsku korist za koju tužilac pruži dovoljno dokaza da se opravdano vjeruje da je pribavljena izvršenjem određenih krivičnih djela.

Krivična djela kod kojih je moguće primjeniti odredbu o proširenom oduzimanju su taksativno određena a odnose se na ona djela kod kojih je sticanje koristi zakonsko obilježje djela ili se vrše sa isključivom namjerom pribavljanja protivpravne imovinske koristi. Npr. djela na koje se ova odredba odnosi u skladu sa Krivičnim zakonom BiH su: krivična djela protiv čovječnosti i vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom, krivična djela protiv privrede i jedinstva tržišta te krivična djela iz oblasti carina, zatim krivična djela korupcije i krivična djela protiv službene i druge odgovorne dužnosti, krivična djela povrede autorskih prava, krivična djela protiv oružanih snaga Bosne i Hercegovine te dogovor, pripremanje, udruživanje i organizirani kriminal. Kao što je vidljivo primjena ovog instrumenta se posebno odnosi na primjenu proširenog oduzimana imovinske i u odnosu na koruptivna krivična djela koja su obuhvaćena odredbama krivičnog zakona BiH.

Prema ovom institute teret dokazivanja o porijeklu imovine je podjeljen između tužioca i počinitelja. Tužioc prema ovom institutu treba pružiti dovoljno dokaza koji upućuju na zaključak da se opravdano može vjerovati da je takva imovinska korist pribavljena izvršenjem ovih krivičnih djela. Ukoliko tužioc uspije da dokaže opravdanost svojih navoda teret dokazivanja je na počinitelju koji bi trebao pružiti dokaze da je imovinska koristi stečena na zakonit način. U slučaju da on to nije u mogućnosti učiniti, sud na temelju će oduzeti imovinsku korist od tog počinitelja, i to odlukom kojom je utvrdio počinjenje djela.

Entitetski zakoni o oduzimanju imovine stečene izvršenjem krivičnog djela utvrđuju da je obaveza tužioca da u svom prijedlogu sudu dostavi i dokaze o okolnostima koje ukazuju na postojanje očigledne nesrazmjere između imovine i prihoda tog lica²³. Na taj način je pitanje tereta dokazivanja o zakonitom porijeklu imovine dodatno definiran.

Sud može svojom presudom i u skladu sa krivičnim zakonima ali i u skladu entitetskim zakonima o oduzimanju imovine stečene izvršenjem krivičnog djela oduzeti i imovinsku korist pribavljenu krivičnim djelom za koju tužilac pruži dovoljno dokaza da se opravdano vjeruje da je takva imovinska korist pribavljena izvršenjem krivičnog djela, a počinitelj nije pružio dokaze da je korist pribavljena zakonito.

²³ Član 10. stav (3) zakona u FBiH odnosno član 28. stav (2) zakona u RS

9. Odredbe ovog člana se ne mogu tumačiti tako da budu na štetu prava bona fide trećih strana.

Entitetski zakoni o oduzimanju imovine stečene izvršenjem krivičnog djela posebno uređuju pitanje zaštite bona fide trećih osoba. Oba zakona kao treću osobu defiraju kao osobu, fizičku ili pravnu, na koje je prenesena imovina. U postupku istrage tužilac je dužan da utvrdi i imovinu koja je stečena krivičnim djelom te da u svom prijedlogu protiv treće osobe ponudi dokaze da je imovina, stečena izvršenjem krivičnog djela, prenesena bez naknade, ili uz naknadu koja ne odgovara stvarnoj vrijednosti, u cilju onemogućavanja oduzimanja.

U pogledu prava trećih osoba ovi zakoni ovim osobama daju procesna prava da ospore prijedloge tužitelja odnosno da se žale na odluku suda kojom se oduzima imovina koja je na njih prenesena. Stoga treća osoba ima pravo da tvrdi da u pogledu imovine koja je predmet postupanja po ovom zakonu ima pravo koje sprečava njegovu primjenu i traži da se osiguranje ili izvršenje proglaši nedopuštenim.

Zaključak vezan za pravni i institucionalni okvir u Bosni i Hercegovini

Bosna i Hercegovina je poduzela niz aktivnosti na usklađivanju krivičnog zakonodavstva sa UNCAC. Krivični zakonodavstvom utvrđeno je osnov i način oduzimanja imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom, način zaštite oštećenika, te opšti princip da „niko ne može zadržati imovinsku korist pribavljenu krivičnim djelom“ i da se korist može oduzeti sudskom odlukom kojom je utvrđeno da je to krivično djelo učinjeno.

Postupajući tužilac u skladu sa zakonima o krivičnom postupku ima vrlo značajnu ulogu u procesu utvrđivanja činjenica koje su potrebne za odlučivanje o oduzimanju imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom. Upravo od uloge tužioca ovisi koliko će postupak identificiranja i oduzimanja imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom biti efikasan. Tužilac ima na raspolaganju brojne ovlasti koje uključuju npr. naredbe banci ili operateru telekomunikacija kao i druge mjere i radnje uključujući i posebne istražne radnje.

Pored toga zakoni o oduzimanju imovine stečene izvršenjem krivičnog djela u Republici Srpskoj, Federaciji BiH i BD dodatno naglašavaju aktivno djelovanje tužioca u fazi istrage. To se posebno odnosi na fazu finansijske istrage koja se poduzima onda kada je to potrebno za sveobuhvatno utvrđivanje stvarnog porijekla, vrijednosti i strukture imovinske koristi za koju postoje osnovi sumnje da je pribavljena krivičnim djelom. Izuzetno je značajno da je donošenjem ovih zakona finansijska istraga postala je formalna zakonska faza u postupcima utvrđivanja i oduzimanja nezakonito stečene imovine a tužioci kao ključni nosioci aktivnosti bi trebali inicirati vođenje finansijskih istraga. Poseban izazov predstavlja činjenica da na nivou BiH nije utvrđen sličan postupak kao na nižim nivoima vlasti.

Jedan od ciljeva oba zakona o oduzimanju nelegalno stečene imovine jeste upravljanje nadležnih organa zamrznutom, zapljenjenom ili konfiskovanom imovinom obuhvaćenom tačkom 1. i 2. člana 31. Konvencije. Zakon o RS predvidio je osnivanje Agencije za upravljanje oduzetom imovinom kao upravne organizacije u sastavu Ministarstva pravde RS dok je zakonom u FBiH osnovano posebno upravno tijelo u vidu Federalne agencije za upravljanje oduzetom imovinom. Na nivou BiH za postupke koji se provode u skladu sa krivičnim zakonodavstvom BiH ne postoji tijelo koje bi moglo da upravljaju privremeno il trajno oduzetom imovinom dok je u BD zakon donesen u julu 2016. godine koji je ulogu tijela povjerio postojećem Uredom za upravljanje javnom imovinom. Posmatrajući odgovarajuće propise ova tijela imaju nadležnosti koje odgovaraju zahtjevima Konvencije ali nije u potpunosti moguće ocjeniti da li imaju odgovarajuće kapacitete za provođenje svojih nadležnosti.

Pregled sudskih odluka kojima je izrečeno oduzimanje imovinske koristi pribavljene krivičnim djelima u periodu 2013.-2015. godina.

Za potrebe analize prakse u oduzimanju protupravne imovinske koristi pribavljene krivičnim djelima Transparency International BiH je uputio zahtijev Visokom sudskom i tužilačkom vijeću BiH za dostavljanje statističkih podataka o sudskim odlukama u kojima je izrečeno sudsko oduzimanje imovinske koristi u periodu 2013.-2015. godina. Podaci koji su traženi od Visokog sudskog i tužilačkog vijeća su se odnosili na podatke u kojima je izrečena mjera o privremenom i trajnom oduzimanju imovinske, kao i o visini (vrijednosti) i vrsti imovine koja je privremeno odnosno trajno oduzeta, te o broju i visini izrečenih novčanih kazni.

Podaci koji su traženi od strane Visokog sudskog i tužilačkog vijeća BiH su:

- a) Broj pravosnažnih krivičnih predmeta u kojima su sudovi izrekli oduzimanje imovinske koristi pribavljene krivičnim djelima (dostupni);
- b) Vrijednost imovinske koristi pribavljene krivičnim djelima (dostupni);
- c) Broj krivičnih predmeta u kojima je izrečena novčana kazna (dostupni);
- d) Broj prekršajnih predmeta u kojima je izrečena novčana kazna (dostupni);
- e) Broj predmeta u kojem je izrečena odluka o trajnom oduzimanju imovinske koristi u posebnom postupku o oduzimanju protupravne imovinske koristi (ne evidentiraju se u CMS-u);
- f) Vrsta imovine koja je trajno oduzeta (podaci nisu statistički obradivi);
- g) Broj predmeta u kojem je predložena mjera za privremeno oduzimanje imovinske koristi (ne evidentiraju se u CMS-u);
- h) Vrsta imovine koja je privremeno oduzeta (ne evidentiraju se u CMS-u); i
- i) Vrijednost privremeno oduzete imovinske koristi proistekle iz krivičnih djela prema presudama u sudovima (ne evidentira se u CMS-u).

Visoko sudsko i tužilačko vijeće BiH je u svom Rješenju²⁴ navelo da su mogućnosti dostaviti samo podatke tražene koji su navedeni u tačkama a), b), c) i d), odnosno na podatke koji se odnosi na broj pravosnažnih sudskih predmeta u kojima su sudovi izrekli oduzimanje imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom kao i vrijednosti te imovinske koristi koja je pribavljena krivičnim djelima. Također su dostavljeni podaci o o broju izrečenih novčanih kazni kao i visini istih, kako u krivičnim tako i u prekršajnim predmetima. Ovi podaci ne označavaju nužno da su ove presude i izvršene i da je protupravna imovinska korist I u konačnici oduzeta, već samo odluke koje proizilaze iz pravosnažnih presuda.

Podaci koji se odnose na predmete koji su provedeni u posebnom postupku o oduzimanju protupravne koristi i vrsti imovine koja se treba oduzeti pravosnažnim rješenjem nisu statistički obradive. Također Sistem za automatsko upravljanje predmetima u sudovima (CMS) tehnički ne podržava mogućnost unosa i obrade podataka koji se odnose na broj, vrstu i vrijednost privremeno oduzete imovinske koristi.

U daljem dijelu će se ponuditi tabelarni prikaz trendova dostupnih podataka pred sudovima na svim nivoima pravosudne vlasti, za period 2013.-2015. godina.

²⁴ Rješenje broj 01-07-10-24-138/2016 od 17. Oktobra 2016. godine

Usporedni prikaz statističkih podataka o broju predmeta i iznosima oduzete imovinske koristi i novčanih kazni

SUD	Broje predmeta u kojem je oduzeta imovinska korist			Ukupna vrijednost oduzete imovine			Broje predmeta u kome je izrečena novčana kazna			Ukupan iznos novčanih kazni		
	2013	2014	2015	2013	2014	2015	2013	2014	2015	2013	2014	2015
Sud BiH	27	26	20	552.871	429.788	915.205	22	24	23	166.500	166.400	221.600
Vrhovni sud FBiH	N/P	N/P	N/P	0	0	0	N/P	N/P	N/P	0	0	0
Vrhovni sud RS	N/P	N/P	N/P	0	0	0	N/P	N/P	N/P	0	0	0
Apelacioni sud BD	N/P	N/P	N/P	0	0	0	N/P	N/P	N/P	0	0	0
Kantonalni sudovi (FBiH)	6	3	0	16.355	69.799	N/P	27	9	15	85.800	197.700	125.700
Okružni sudovi u (RS)	3	1	5	24.220	740	22.750	12	13	11	44.800	43.500	61.000
Općinski sudovi (FBiH)	10	21	42	68.772	984.597	389.836	109	106	155	140.500	94.000	148.152
Osnovni sudovi (RS)	1	1	1	176	352	675	1.250	1.299	1.286	1.988.149	1.982.974	1.763.692
Osnovni sud BD	N/P	1	N/P	0	33.049	0	40	41	37	68.750	60.100	65.600
Ukupno	47	53	68	662.394	1.518.325	1.328.466	1.460	1.492	1.527	2.494.499	2.544.674	2.385.744

Analizirajući podatke koje je dostavilo Visoko sudsko i tužilačko vijeće BiH o broju pravosnažnih sudskih presuda u kojem je donesena odluka o oduzimanju protupravne imovinske koristi može se zaključiti da generalno trendovi u posljednje tri godine slični, osim u periodu između 2013. i 2014. godine kada je je ukupna novčana vrijednost oduzete imovine porasla sa 662.394 KM sa perioda 2013. godine na 1.518.325 KM. koja je pravosnažnim rješenjem izrečena.

Pred Sudom BiH je primjetan blagi pad trenda broja odluka u kojem je donesena odluka o oduzimanju imovine koja je stečene protupravno. Tako je u 2013. godini donesena ukupno 27 pravosnažnih presuda u kojoj je oduzeta protupravna imovinska korist. Tokom 2014. Godine ukupno 26 presuda, dok je tokom 2015. godine taj broj bio najmanji tj. ukupno je doneseno 20 pravosnažnih presuda u kojem je odlučeno da se ima oduzeti imovina koje je proistekla protupravna imovinska korist. Ipak smanjeni broj pravosnažnih presuda nije negativno uticalo na vrijednost imovine koja se ima oduzeti.

Tako je prema dostavljenim i dostupnim podacima pred Sudom BiH trend vrijednosti imovine značajno rastao iz godine u godinu. Tako je u 2013. godini ukupna vrijednost oduzete imovine iznosila 552.871 KM, u 2014. godini 429.788 KM, a u 2015. godini ukupno 915.205 KM.

Pored toga pred Sudom BiH je doneseno i skoro isti broj novčanih kazni u period 2013.-2015. godina (22, 24 i 23 izrečenih novčanih kazni kao krivično pravne sankcije), dok je visina izrečenih kazni bila 166.500 KM tokom 2013. godine, 166.400 KM tokom 2014. godine i 221.600 KM tokom 2015. Godine.

Pred vrhovnim sudovima FBiH i RS-a, kao i pred Apelacionim sudom Brčko Distrikta nisu izrečene pravosnažne sudske odluke o oduzimanju protupravne imovinske koristi, niti su izrečene novčane kazne, što je i logično uzimajući u obzir da se pred ovim sudovima ne vode postupci u prvom stepenu.

Pred kantonalnim sudovima u FBiH je prema podacima koji su dostavljeni od strane Visokog sudskog i tužilačkog vijeća BiH znatno smanjen broj predmeta u kojima je izrečena mjera oduzimanje imovinske koristi stečene krivičnim djelom u pravosnažnim sudskim presudama. Tako je sa ukupno donesenih 6 pravosnažnih presuda u 2013. godini u kojoj se oduzima imovinska korist ukupnoj vrijednosti od 16.355 KM, taj broj dalje smanjen na 3 presude u 2014. godini i to u ukupnoj vrijednosti od 69.799 KM oduzete imovinske koristi. U 2015. godini prema dostupnim podacima nije bilo niti jedne pravosnažne presude gdje je donesena odluka o oduzimanju imovine stečene krivičnim djelom.

Prilikom izricanja novčanih kazni pred kantonalnim sudovima je izrečeno ukupno vrijednosti od 85.800 KM u 27 presuda tokom 2013. godine, ukupno 197.700 KM u 9 presuda tokom 2014. godine, kao i ukupno 125.700 KM u 15 presuda tokom 2015. godine.

Pred okružnim sudovima u RS-u je donesen vrlo mali broj pravosnažnih presuda u kojem je određena mjera oduzimanja protupravne imovinske koristi. Tako je izrečeno samo 3 pravosnažne presude u kojem je određeno oduzimanje imovine u vrijednosti 24.700 KM u toku 2013. godine, ukupno 1 presuda tokom 2014. godine gdje je određeno oduzimanje imovine u vrijednosti 740 KM, te ukupno 5 pravosnažnih presuda u kojem je određeno oduzimanje ukupno 22.750 KM.

Trendovi broja izrečenih novčanih kazni pred okružnim sudovima su približno isti te je tako u toku 2013. godine izrečeno 12 presuda sa visinom od 44.800 KM novčanih kazni, 13 presuda u iznosu od 43.500 KM i 11 presuda sa nešto većim iznosom od 61.000 KM novčanih kazni.

Općinski sudovi u FBiH su donjeli najveći broj pravosnažnih sudskih presuda u kojima se odredila mjera oduzimanja imovinske koristi, te je broj takvih presuda u kontinuiranom porastu. Tako je tokom 2013. godine doneseno 10 pravosnažnih presuda u kojem je određeno oduzimanje 68.772 KM imovinske koristi stečene krivičnim djelima. Tokom 2014. godine broj presuda se udvostručio te je tako doneseno 21 presuda gdje je određeno oduzimanje 984.597 KM koji je iznos znatno i višestruko povećanje u odnosu na 2013. godinu. Također je tokom 2015. godine se udvostručio broj presuda u odnosu na 2014. godinu, u kojem je određeno oduzimanje imovinske koristi u 42 pravosnažne sudske presude, iako je sama ukupna vrijednost određene imovine koja se ima oduzeti manja u odnosu na 2014. godinu i iznosi 389.836 KM.

Što se tiče novčanih kazni općinski sudovi u FBiH su tokom 2013. godine izrekli 109 presuda u ukupnoj vrijednosti od 140.500 KM, tokom 2014 godine su izrekli ukupno 106 presuda u ukupnoj vrijednosti od 94.000 KM, te tokom 2015. godine su izrekli najviše presuda odnosno 155 presuda u ukupnoj vrijednosti od 148.252 KM novčanih kazni,

Osnovni sudovi u Republici Srpskoj su tokom perioda 2013.-2015. godina donjeli samo po jednu presudu gdje je izrečena mjera oduzimanje imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom, te niti jedna mjera ne prelazi iznos od 1.000 KM. Što predstavlja vrlo nizak broj i vrlo nisku vrijednost oduzete imovinske koristi.

Što se tiče novčanih kazni tu su osnovni sudovi izrekli veliki broj ovih sankcija tako je u 2013. godini izrečeno 1.250 novčanih kazni vrijednosti od čak 1.988.149 KM, tokom 2014. godine 1.299 novčanih kazni vrijednosti od 1.982.974 KM, te je izrečeno 1.286 novčanih kazni ukupne vrijednosti od 1.763.692 KM tokom 2015. godine.

Osnovni sud u Brčko Distriktu je tokom perioda 2013.-2015. godina donio samo jednu pravosnažnu presudu u kojoj se oduzima protupravna imovinska korist pribavljena krivičnim djelima I to u 2014. godini kada je tom pravosnažnom presudom određeno da se od osuđene osobe oduzete 33.049 KM.

Osnovni sud u Brčko Distriktu je prilikom perioda 2012.-2015. godina izrekao ukupno 118 novčanih kazni ukupne vrijednosti za tri godine od 194.700 KM.

Zaključak u pogledu prakse oduzimanja imovine stečene krivičnim djelima pred sudovima u BiH

Nakon analize dostupnih statističkih podataka koje su dostavljeni od strane Visokog sudskog i tužilačkog vijeća BiH može se općenito zaključiti da tokom perioda 2013.-2015. godina nisu ostvareni značajni rezultati u oduzimanju imovine stečene krivičnim djelima koje su određene pravosnažnim sudskim presudama. Pored toga je evidentna nemogućnost statističke obrade u CMS-u svih bitnih podataka o oduzetoj imovini stečene krivičnim djelima. Tako nisu statistički dostupni i statistički obradivi podaci koji se tiču informacija o posebnim postupcima u kojima je izrečena odluka o trajnom oduzimanju imovine. Dalje nisu statistički obradivi i dostupni podaci o vrsti imovine koje je trajno oduzeta, kao ni podaci koji se tiču privremeno oduzete imovine (broj predmeta, vrsta i vrijednost privremeno oduzete imovine. Ovi podaci bi trebali biti vrlo značajni za policijske i pravosudne institucije u daljem planiranju i analizi postignutih rezultata u veoma moćnom institute u suzbijanju korupcijskog kriminaliteta, ali i svih drugih oblika kriminaliteta sa ciljem pribavljanja protupravne imovinske koristi, te bi njihova dostupnost bila višestruko značajna. Analizirajući sve pokazatelje o oduzimanju imovinske koristi tokom 2013-2015. godine te međusobnim uspoređivanjem istih, dobijaju se sljedeći posebni zaključci po nivoima pravosudne vlasti u BiH:

- Pred Sudom BiH kao pojedinačnoj instituciji je mjerama o oduzimanju imovine stečene krivičnim djelima izrečeni najviši iznos imovine koja se treba oduzeti u odnosu na cijeli pravosudni sistem u BiH, iako je broj predmeta u kome je izrečena mjera o oduzimanju imovine tokom 2015. godine najmanji u odnosu na prethodne dvije godine i izrečena je u samo 20 pravosnažnih presuda.
- Pred sudovima u FBiH (kantonalnim i općinskim) je u najviše predmeta donesena pravosnažna presuda koja u sebi sadrži mjeru o oduzimanju imovine stečenim

krivičnim djelima, te posebno ohrabruje činjenica da je tokom 2015. godine u općinskim sudovima donesen najveći broj pravosnažnih sudskih odluka u kojima je određena mjera oduzimanja imovinske koristi odnosno u 42 pravosnažna predmeta. Ovakav porast broja se može eventualno povezati sa činjenicom da je u martu 2015. godine počeo sa primjenom *lex specialis* zakon o oduzimanju nezakonito stečene imovine krivičnim djelom u FBiH. S obzirom da je Zakon krenuo sa primjenom od 2015. godine očekuje se da u narednim godinama broj pravosnažnih presuda i vrijednost oduzete imovine bude dosta znatno veći.

- Predu sudovima (okružni i osnovni) u Republici Srpskoj je donesen iznimno mali broj pravosnažnih predmeta u kojem je oduzeta imovinska korist i to npr. 2015. godini je doneseno samo 6 pravosnažnih presuda u kojem je oduzeta imovinska korist stečena krivičnim djelom, dok je u prethodnim godinama broj pravosnažnih presuda bio i manji. Što uzimajući u obzir da Zakon o oduzimanju imovine stečene krivičnim djelima već par godina u provedbi može se zaključiti da je isti neefikasan. Ipak pred sudovima u Republici Srpskoj je donesen najveći broj i najveća vrijednost novčanih kazni, što ipak ne znači da se novčane kazne odnose na korist stečenu krivičnim djelom.
- Osnovni sud u Brčko Distriktu je za promatrani trogodišnji period donio samo jednu pravosnažnu sudsku presudu u kojem je izrečena mjera oduzimanja imovinske koristi stečene krivičnim djelom. Što je vrlo blag rezultat, te se očekuje da novovusvojenim *lex specialis* Zakonom o oduzimanju imovine stečene krivičnim djelom u Brčko Distriktu trendovi drastično poprave.